

İlk Özel Öğretim Kurumlarından Bilgi Yurdu'nun Kadın Eğitimine Yönelik Eğitim Programı ve Faaliyetleri (1916-1918)

Education Program and Activities of Bilgi Yurdu, One of the First Private Education Institutions for Women's Education (1916-1918)

Savaş KARAGÖZ

Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
savaskaragoz@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4410-9214

Geliş Tarihi: 24.02.2021

Kabul Tarihi: 30.03.2021

ÖZ

Tarihsel süreç içerisinde insanoğlu yaşadığı toplum içerisinde toplumun sosyal ve kültürel yapısı içerisinde farklı rol ve görevleri yerine getirme gayreti içerisinde olmuştur. Tarihin her devresinde meydana gelen felsefi, sosyal, ekonomik vb. durumlardaki değişim ve gelişimler özellikle kadın eğitiminin gerekliliğini ve önemini ortaya koymuştur. Özellikle 16. Yüzyıldan başlamak üzere Fransız İhtilali ve Sanayi devrimi eşitlik ve özgürlük konusunda kadınlarında erkekler gibi özellikle mevcut eğitim kurumlarından aynı oranda yararlanmalarının ülkelerin geleceği için önemli olduğunu göstermiştir. Osmanlı Devleti 'de özellikle Tanzimat döneminden itibaren kadın eğitimine önem vermiş çağdaşı batı ülkelerinde başlayan kadın eğitimine yönelik gelişmeleri yakından takip etmiş ve bu yönde ruştiyeleri idadiler, sultaniler, kadın öğretmen okulu ve kadınlara yönelik inas darülfünunu (üniversite) açmıştır. Bunların yanı sıra süreli yayınlar, dernekler ve özel öğretim kurumları kadın eğitimine yönelik faaliyette bulunmuşlardır. Kadın eğitimine yönelik ilk özel öğretim kurumu olan Bilgi Yurdu da bu kurumlar arasında yerini almıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yapılan bu çalışma da Bilgi Yurdu'nun tanıtımı, amacı, eğitim programı, ders içerikleri, öğretim yöntemleri ve diğer faaliyetleri ele alınmıştır. Bilgi Yurdu gerek kendisi gerekse uygulamış olduğu eğitim programları açısından o dönem için kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve kadınların mesleki eğitim alarak kendilerini gerçekleştirmeleri yönünde ilk açılan kurumlardan ve öncülerinden birisi olmuştur. Bilgi Yurdu Faaliyetleri arasında Bilgi Yurdu Işığı (1-12. Sayı arası) ve Bilgi Yurdu Mecmuası (13-17.sayı arası) vasıtasıyla kadın eğitimi konusunda daha fazla kadını bilgilendirmiş, işletmelerle işbirliği yaparak kadınların istihdamı konusunda girişimlerde bulunmuş ve Aşıcılık kursu vermiştir. Bilgi Yurdu, bu faaliyetler arasında günümüzde de önem arz eden mesleki rehberlik konusunda ilk çalışmayı yapan kurum olmuştur. Bilgi Yurdu'nun kadın eğitimi konusunda okuma yazma başta olmak üzere mesleki eğitim-meslek edindirme konusunda yararlı faaliyetlerde bulunduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aşıcılık, bilgi yurdu, eğitim programı, kadın eğitimi, mesleki rehberlik, okuma yazma, özel öğretim

ABSTRACT

Throughout the history, human beings have endeavored to fulfill different roles and duties within the social and cultural structure of the society. Philosophical, social, economic changes and developments which occur in every period of history, especially revealed the necessity and importance of women's education. From the 16th century, the French Revolution and the Industrial Revolution showed that it is important for the future of countries to benefit from the existing educational institutions at the same rate as men for women in terms of equality and freedom. The Ottoman Empire, especially since the Tanzimat period, closely followed the developments in women's education, which started in contemporary western countries, and accordingly the developments, high school seniors, sultans, female teachers' school and "inas dariülfünun" (Girls University) for women was constructed. In addition, periodical publications, associations and private education institutions have carried out activities for women's education. "Bilgi Yurdu", the first private education institution for women's education, took place in these institutions. In this study, document analysis, which is one of the qualitative research methods, is carried out and the introduction, purpose, education program, course contents, teaching methods and other activities of "Bilgi Yurdu" are discussed. Bilgi Yurdu was one of the first institutions and pioneers to increase the education level of women and realize themselves by receiving vocational training. Moreover, the institution, by way of publications Bilgi Yurdu Light (1-12. Issue) and Bilgi Yurdu Magazine (13-17), informed more women about women's education, made initiatives in cooperation with businesses and gave a training course on cooking. Among these activities, Bilgi Yurdu was the first institution to work on vocational guidance, which is still important today. It has been understood that the Bilgi Yurdu carried out beneficial activities in the field of women's education, especially in literacy, vocational education and vocational training.

Keywords: Bilgi Yurdu, cookery, education program, literacy, private education, vocational guidance, women's education

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde insanoğlu yaşadığı toplum içerisinde toplumun sosyal ve kültürel yapısı içerisinde farklı rol ve görevleri yerine getirme gayreti içerisinde olmuştur. 16. Yüzyıla kadar doğu ve batı dünyasında kadına bakış açısında toplumdaki topluma farklılık göstermekle birlikte Ortaçağda Batı dünyasında kadın eğitiminin sadece manastır okullarında dini eğitim ve dini musiki almalarıyla sınırlı kalmıştır. Genel eğitim içerisinde değerlendirilen kadın eğitiminin informal eğitimden ziyade formal eğitimden yararlanmaları 16. Yüzyılda kadınlara yönelik açılan bazı dini eğitim kurumları olan 1537'de açılan Ursulines, 1628'de Filles de Notre Dame, 1666'da Dames de Saint Maur, 1670'de Port Royal-des Champs gibi okulların açılmasıyla başlamıştır. Bu kurumların eğitim programları incelendiğinde dini ağırlıklı ve ev hizmetleri ilgili ve bakımı, çocuk yetiştirme gibi konularda olduğu görülmektedir (Koçer, 1972; 2019, 84). Kadın eğitimi 16 ve 17. yüzyıllardan itibaren İngiliz ve Fransız kültür çevrelerinde ilk defa sistemli ele alınmış, özellikle F.M. de Fenelon (1651-1715) tarafından bu okullarda verilen eğitimin içeriği eleştirilmiştir. Bu konuda "derin mağaraların zifiri karanlığında hapis etmek kadınların gençliğini kefenlemek gibidir" sözüyle kadınlara verilen eğitim ile erkeklere verilen eğitimin aynı amaca yönelik olmasını savunmuştur (Karagöz ve Şanal, 2015, 679). Rönesans'la filizlenen ve Fransız ihtilaliyle birlikte kadınların eşit haklara kavuşturulması yönündeki çalışmalara paralel olarak kadınların eğitiminde de batı dünyasında kadın eğitime yönelik çok sayıda faaliyetlerin yapıldığı görülmektedir (Tümer Erdem, 2013, 2). Fransız ihtilali sadece Fransa'da değil diğer devletleri de etkilemiştir. Etkilenen bu devletler arasında şüphesiz Osmanlı Devleti' de vardı. Osmanlı Devleti Tanzimat'la birlikte kadınların sosyal hayattaki statüsü konusunda değişiklikler olduğu görülmektedir. Sanayi devrim ile eğitimin bütün halk kitlelerine yayılmasının kaçınılmaz olduğunu gerçeği ortaya çıkmıştır. Çünkü sanayi devrimi toplumları her alanda olduğu gibi eğitim alanında da var olan düşüncelerinin değişmesini zorunlu hale getirmiştir (Gündüz, 2010, 100).

Koçer(1972)'in ifadesiyle "19. Yüzyıl makine çağının başlaması kadının kurtuluşunu kolaylaştırdı. Endüstride bilek gücünün itibarını yerine maharet ve zekâ gücünün itibarının geçmesi çalışan kadına daha çok ihtiyaç gerektirdi. Bu da kadının kıymetini artırdı, çalışmasını gerektirdi. Üretim için bilek gücünden çok maharet, ince zekâ ve çok bilgi isteyen makinede çalışacak insana, erkek olsun kadın olsun iyi bir eğitim

verilmesi mecburiyetti...” Toplumlarda özellikle üretici bireyler yetiştirme konusunda en büyük etkiyi yapan sanayi devrimi ile birlikte kadın eğitiminin önemini artmış çok sayıda eğitim ve öğretim kurumları açılmaya başlanmıştır. Tanzimat’tan sonra kadın eğitimi konusunda Batı’nın her konudaki etkisi, eğitim alanında da kendini göstermiştir. Fransa’nın Duruy Kanunundan (1867) yararlanılarak hazırlanan 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnâmesi ile kızlar için öğretmen okulu açılması düşünülmüş ve 1870 yılında açılmış, 1887-88 yıllarında kız rüştiye sayısı 11’i İstanbul’da olmak üzere 31’e çıkarılmış, 1880 yılında kız idadisi açılmış, kadınların mesleği eğitimine yönelik olarak ta 1843’te kadınların sağlığı düşünülerek ebelik mektebi, Mithat Paşa’nın gayretleri ile 1864 yılında yetim kız çocukları için açılan ıslahhaneler daha sonra açılacak olan kız sanayi mekteplerinin temelini oluşturmuştur. Devlet eliyle gerçekleştirilen bu düzenlemelerle kadınların kültürel bakımdan geliştirilmesine çalışılmıştır (Kurnaz, 1992, 18-45). Tanzimat’la birlikte Osmanlı Devleti sıbyan mekteplerinden başlamak üzere diğer mekteplerinde de o dönem için eğitimde modernleşmenin gereği üzere eğitim programları, öğretim süresi, öğretim araç gereçleri ve disiplin anlayışında değişiklikler meydana gelmiştir (Akyüz, 2020, 160-162). Tanzimat döneminde kadının eğitimi konusunda başlatılan bu olumlu faaliyetlerin meyveleri daha çok Meşrutiyet döneminde alınmıştır. Meslekî ve kültürel alanda yoğunlaşan eğitim neticesinde belli bir kültür seviyesine ulaşan kadınlar, millî meselelerde aktif rol aldıkları gibi, gazete ve dergiler vasıtasıyla basın hayatında; bir takım dernekler vasıtasıyla da sosyal hayatta söz sahibi olmaya çalışmışlardır (Kurnaz,1999). Hanımlara Mahsus Gazete, Kadınlar Dünyası, Türk Kadını, Tedrisat Mecmuası, Muallim Mecmuası, Yeni Fikir ve Muallimler Birliği Mecmuası, Yeni Turan, Demet, Mehasin, Sırat-ı Müstakim, Sebilürreşat, Türk Yurdu, Yeni Felsefe, Siyanet ve Bilgi Yurdu Işığı gibi çok sayıda dergiler kadın eğitime yönelik yazılar yayınlamışlardır (Karagöz ve Şanal,2015). Özellikle dergi içerikleri analiz edildiğinde kadın eğitiminin sadece aile içinde verilemeyeceğini, kadın eğitiminin sistemli bir şekilde kurumlarda verilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu durum kadınlara yönelik okulların, derneklerin açılmasını sağlamıştır. Açılan bu mekteplerin eğitim programları, batı ülkelerindeki kız okullarının eğitim programları örnek alınarak yapılmış, istek ve ihtiyaca göre programlara yeni dersler ve yeni konular eklenmiştir. Özellikle ev idaresi, ev ekonomisi, sağlık, temizlik, terzilik, musiki programları gibi... Bu dönem içindeki yazılara ve ileri sürülen fikirlere bakıldığında okuma yazma çağını aşmış olan kadınların eğitimi daima göz önünde bulundurulmuş kadın halk eğitimi şeklinde kadın dernekler tarafından okuma yazmanın dışında kadınların hem meslek sahibi olmaları sağlanmış hem de kadınlara günlük yaşamı kolaylaştıracak bilgilerin verildiği görülmüştür. Tanzimat’tan sonra özellikle II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı-Türk Hanımları Esirgeme Derneği, Teali-i Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti gibi dernekler kurulmuştur (Berktaş,1994,20). Bu dernekler vasıtasıyla kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve çalışma hayatına atılmaları amaçlanmış ayrıca gerek özel işletmeler açarak gelir elde etmeleri sağlanmış ve gerekse yardım faaliyetlerinde bulunarak kadın ve kızların eğitimlerine katkıda bulunulmuştur (Karagöz, Şanal, 2015). Örnek olarak kadın eğitimi konusunda, dönemi içinde bazı uygulamalarıyla ilkleri içerisinde barından Bilgi Yurdu ve yayın organı Bilgi Yurdu Işığı’nın eğitim programları ve faaliyetlerinin incelenmesinin bu doğrultuda önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada kadın eğitimi konusunda özel öğretim kurumu olarak faaliyette bulunan Bilgi Yurdu’nun tanıtımı, amacı, eğitim programı, ders içerikleri, öğretim yöntemleri ve diğer faaliyetleri ele alınacaktır. Ayrıca Bilgi Yurdu’nun Kadın eğitimine sunmuş olduğu katkılar özetlenecektir.

YÖNTEM

Bu çalışma da nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002; Karadağ, 2014). Bu yönüyle doküman analizi, basılı ve elektronik (Belgeler, mektuplar, gazete makaleleri, günlükler, otobiyografiler vb.) materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek

mek için kullanılan yöntemdir (Corbin ve Strauss, 2008; Kıral, 2020). Araştırmada elde edilen veriler Bilgi Yurdu özel öğretim kurumu bünyesinde 15 Nisan 1917- Ekim 1918 tarihleri arasında ilk 12 sayısı Bilgi Yurdu Işığ ve 13-17. sayıları ise Bilgi Yurdu Mecmuası adı altında çıkarılan toplam 17 sayının incelenmesi sonucu elde edilmiştir.

BULGULAR

Bilgi Yurdu nedir? Bilgi Yurdu, Bilgi Yurdu heyeti tarafından “Ev hanımlarına, muallime hanımlara, mektebe devam edemeyen veya kısmen devam edip aile arasına karışarak eğitimi yarıda kalan hanım kızlara vel-hasil yükselmek isteyen bütün ileri fikirli hanım efendilere mahsus ücretle ders verilen bir ev” olarak tanımlanmıştır (Bilgi Yurdu Işığ, 1918; 225). Zamanı, ekonomik durumu yerinde, eğitim derecesi ne halde olursa olsun bilgi yurdundan istifade etmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

Bilgi Yurdunun amacı: Bilgi Yurdu kendisinin kuruluş amacını, “memleketimizde yakın zamana kadar ihmal olunan ve bu suretle cehalet içerisinde terk edilmiş bulunan kadınlığın imdadına yetişmek ve mümkün olduğu kadar onların tahsili ilim ve marifet eylemelerine uğraşmak ve çalışmak üzere açılmış bir müessesese” şeklinde tanımlamıştır.

Bilgi Yurdu açıldığı dönem içinde açılma gerekçesini net ortaya koymak amacıyla o dönem içindeki kadınların genel durumu, kadın eğitimi için yapılan çalışmalar ve açılan okullar üzerinde durmuş, kadınlara yönelik böyle bir müessesenin gerekli olduğunu şu gerekçelerle dile getirmiştir. “Meşrutiyetin ilk senelerine gelinceye kadar memleketimizde kadın tabiri hemen cehalet tabiriyle tanınmış ve kadınları cehalet eseri olarak vuku bulan hareketlerinde (kadın akli) tabiriyle mazur görmek usulü alışkanlık haline gelmiştir. Yalnız erkekler değil kadınlar bile kendilerinin cehaletlerine kanaat kâmile hâsil eylemiş olduklarından münasebetli olmayan hareketlerinden dolayı eleştirildikleri zaman “ne yapayım, kadınıml aklım yoktur” demekten çekinmezlerdi. Bazı özel öğretim görmüş hanımlar istisna edildiği halde, kadınların tahsili yalnız yedi yaşından on bir yaşına kadar olmak üzere eski muallimeler elinde ve ezbercilikten ibaret bir tarzda devam ediyordu. Bununla beraber yaşı biraz ilerleyen bir hanım kız artık büyümüş ve gelinlik olmuş itibariyle tahsilin neresinde bulunursa bulunsun mektepten alınıyordu. Bir kısmı da evde küçük kardeşine bakması veya annesine hizmet etmesi için alı konuluyordu”(Bilgi Yurdu Işığ, 1917; 1-3). Bu olumsuzluğu gidermek amacıyla Maarif Nezareti İstanbul’da kadınlığa ilk hürriyet kokusunu hissettiren İnas İdadisi’ni açmış daha sonra bu İnas İdadisi’ni Mektebi Sultaniye dönüştürülmüş ve ders programlarını yenilemiştir. Bu okula daha sonra üç İnas Sultanisi daha eklenmiştir. Sultani ve Darümuallimat öğrencilerinin daha ileri bir eğitim görmeleri amacıyla ilk kez 5 Şubat 1914 tarihinde İnas Darülfünunu açılmıştır. Bilgi Yurdu açılan bu okulların eğitim öğretim çağında olan kızlar için çok önemli bir girişim olduğu ifade etmiştir. Ancak okul yüzü görmemiş veya küçük yaşta eğitimini yarıda bırakan kadınların eğitim eksikliklerinin giderilme için belli bir çabanın olmadığı da ifade edilerek bu açığın Bilgi Yurdu tarafından bir nebze olsa giderileceği belirtilmiştir.

Bilgi Yurdu’nun açılışı: Cehalete karşı kadınların eğitime gösterdiği istek Ahmet Edip’in dikkatini çekmiş bu konuda Bilgi Yurdu’nun amaçları ve uygulayacağı eğitim programları hazırlanarak öncelikle bakanlığa geldiği günden beri mesaisinin çoğunu kadın eğitimi üzerine harcamış olan Maarif Nazırı Şükrü Bey’e sunulmuştur. Bu teşebbüs Şükrü Bey tarafından takdir edilmiş ve teşvik edileceği buyurdukları anda Bilgi Yurdu açılmıştır. Bilgi Yurdu’nun açılmasından bir iki ay geçtikten sonra memnuniyet veren faaliyetleri üzerine Maarif Nazırı Şükrü Bey’in yanı sıra Evkaf Nazırı Vekili Sabık İbrahim Beyefendi, Müdafa-i Milliye Cemiyeti Reisi Nedim Bey Efendi ihtiyaç halinde Bilgi Yurdu’na gerekli yardımların yapılacağını söylemişlerdir. Resmi kurum ve kuruluşların yanı sıra Türk Yurdu Müdürü Yusuf Akçura Beyefendi Bilgi Yurdu’nun açılışı üzerine Türk Yurdu Risalesi’nde “bu müessesenin memleketimize edeceği hizmetleri bir milletin terakkisinin ancak kadınların yükselmesine mümkün olacağını” ifade ederek Bilgi Yurdu’na bizzat teşrif buyurarak sınıfları ve eğitim programlarını incelemiştir. O dönem bütün gazeteler en küçük ilana bile ücret alırken, İkdam Gazete-

si Bilgi Yurdu'nun hizmetleri hakkında o dönem iki defa baş makale yayınlamış ve İkdam Gazetesi'nin baş editörü Abdullah Zühtü Bey bu ilanlardan hiç para almamıştır. Bilgi Yurdu'na Müdafaa-ı Milliye Cemiyeti Muhasebecisi Hüseyin Tahsin Bey, birkaç hanımın ücretlerini kendi cebinden ödeyen İstanbul Vilayet Sıhhiye Müdür Rasim Ferit Bey, Donanma Cemiyeti Reisi Ziya ve Divan Muhasebecisi Fethi Bey, ordu levazım dairesinden Yüzbaşı Münir İbrahim, askeri eczacılardan Nargileciyan Bey Efendiler katkılarda bulunmuşlardır. Katkılarından dolayı Bilgi Yurdu tarafından teşekkür edilmiştir (Bilgi Yurdu Işığ, 1917; 13-16).

Bilgi Yurdu'nda sistemin genel işleyişi: Bilgi Yurdu'nda şartlar dâhilinde bir kişi ile de derslerin yapıldığı, haftanın her günü sabahtan akşama kadar derslerin verildiği ifade edilmiştir. Resmi tatil günü olan Cuma günleri de ders yapıldığı ayrıca belirtilmiştir. İleride gece derslerinin yapılacağı da hanımlara bildirilmiştir. Bilgi Yurdu'nda görev alan eğitimcilerin alanında uzman olan kişiler tarafından verildiği görülmüştür. Bilgi Yurdu'nda resmi iptidai, rüştü, yüksek(alı) derecedeki okulların eğitim programlarına uygun derslerin verildiği Bilgi Yurdu'nun uygulamış olduğu eğitim programında görülmektedir. Dersler çeşidine göre haftada beş, üç, iki ve bir saat şeklinde verilmiştir. Bilgi Yurdu'nun kadınların eğitimine yönelik en büyük katkıları arasında parasız olarak hiç okuma yazma bilmeyenlere kısa zaman içinde okuma yazma(elif ba ve kıraat) öğrettikleri vermiş oldukları istatistikte gösterilmiştir. Bilgi Yurdu'nda okuma yazma öğretimi için ayrı bir özel dershanenin olduğu da ifade edilmiştir (Bilgi Yurdu Işığ, 1917; 3).

Bilgi Yurdu eğitim programı: Bilgi yurdu kursiyerleri eğitim derecesine uygun hangi dersi isterse o dersle ilgili bilgiler almıştır. Kursiyerler hangi fenni, ilmi, sanatı, lisanı arzu ederse ona göre derslere devam etmiştir. Devam edilecek derse göre ücret alınmıştır. Bilgi Yurdu'ndan amaç kadınlık irfanını yükseltmek olduğu için derslerin fiyatları gayet düşük tutulmuş ve bazı dersler ise ücretsiz verildiği gibi birkaç dersten istifade etmek isteyenler için ise son derece indirimli sınıf grupları oluşturulmuştur. Bilgi Yurdu özel öğretim kurumu olup kendi geliriyle idare edilmekte olup, bazı dersler ücretsiz olmakla birlikte diğer derslere devam için ufak bir ücret alınmıştır. Derslerin saati, ücretleri aşağıdaki tablo 1'de gösterilmiştir (Bilgi Yurdu Işığ, 1918; 233-234).

Tablo 1. Bilgi Yurdu Eğitim Programı

Dersler	Haftalık Saati	Aylık Ücreti (Kuruş)	Dersler	Haftalık Saati	Aylık Ücreti (Kuruş)
Kur'anı kerim	2	20	Kozmografya	1	40
Coğrafya (kısmi iptidai)	2	40	Cebir	2	60
Coğrafya (kısmi tali)	1	40	Hikmeti tabiye	1	40
Ulumu diniye (Kısmi iptidai)	2	30	Kimya	1	40
Ulumudiniye (Kısmi tali)	2	50	Hayvanat	1	40
Malumatı medeniye	2	40	Nebatat	1	40
Türkçe kıraat	2	40	İlmi arz (<i>tabakat</i>)	1	40
Türkçe imla	2	40	Usulü defteri	2	50
Türkçe kavaid	1	20	Resim	2	40
Kıraat, imla ve kavaid	5	60	Fenni müzara	1	40
Tarih (kısmi iptidai)	2	40	Piyano	1	50
Tarih (kısmi tali)	1	40	Piyano	2	80

Terbiye-i bedeniye	2	50	Piyano	3	110
Fransızca	2	60	Keman	1	60
Almanca	2	60	Keman	2	100
İngilizce	2	60	Keman	3	150
Hesap	2	40	Udi	(1, 2, 3)	60, 100, 150
Hesap meseleleri	2	30	Mandolin	(1, 2, 3)	60, 100, 150
Hendese (kısmi iptidai)	1	20	Nakış	2	20
Hendese (kısmi tali)	1	30	Arabi	2	40
Hüsnü hat	2	30	Farisi	2	40
Hıfzıssıhha	1	20	Nazari fenni tabaat	2	60
Edebiyat	2	60	İktisadi beytiye	1	20
Kitabet (kısmi iptidai)	2	40	İlmi eşya	2	40
Kitabet (kısmi Tali)	1	30			

Bilgi Yurdu'nda bu derslerden başka herhangi ilim, fen ve lisan dersleri arzu olunursa verileceği belirtilmiştir. Bu derslerin yanı sıra aşağıda ayrıca gösterildiği gibi birçok ders bir arada grup veya sınıf şeklinde verilmiştir. Birden fazla ders alanlara ikinci ders için yüzde 10 ve ikiden fazla ders alanlara da diğer dersler içinde yüzde 20 indirim yapılmıştır. Bilgi Yurdu'nda ders ücretlerin peşin olarak tahsil edilmesine itina gösterilmiştir. Ücretini üç aylık peşinen ödeyenler yüzde 10, altı aylık peşin ödeyenler yüzde 15 bir senelik peşin ödeyenlere yüzde 20 indirim yapıldığı belirtilmiştir.

Bilgi Yurdu derslerine sınıf ortamında girmek istemeyenler için de şartlar dâhilinde ayrıca belirli gün ve saatte derslerin verileceği ilan edilmiştir. Bu şekilde ders almak isteyenler talep edilen ücret ve grup sınırlamasına yönelik genel şartlar şu şekilde belirtilmiştir. 1 Kadın için ücretin 6 katı, 2 Kadın için ücretin 3 buçuk katı, 3 Kadın için ücretin 2 buçuk katı, 4 Kadın için ücretin 2 buçuk katı, 5 Kadın için ücretin 1 buçuk katıdır. Bazı sınıfların geçmiş derslerine yetişmek isteyenler ile kaçırmış oldukları dersi tekrar almak isteyenlere de şartlar dâhilinde o derslerin verileceği, mazeretsiz derse devam etmeyenler ise ders için verdikleri ücreti geri talep edemeyeceği konusunda bilgi sahibi oldukları öğrenci kayıt kabul şartnamelerinde yer almıştır. Bilgi Yurdu'nda verilen derslerin içerikleri şu şekilde belirtilmiştir (Bilgi Yurdu Işığı, 1918; 234-250).

Lisan dersleri: Bilgi yurdunda her tür yabancı dil öğretimi vardır. Şu an mevcut lisan dersleri Almanca, Fransızca ve İngilizcedir. Bu dersleri hiç bilmeyenlere baştan başlattırılarak, gayet kolay bir yöntem ile kuramsal ve pratik olarak öğretilbileceği gibi çok ileri bulunanlara da yine buldukları derecenin üstünde olmak üzere ders verildiği açıklanmıştır. Lisan derslerine girenler kısa zaman içinde okur, yazar ve konuşmalar yapabilir hale gelmiştir.

Musiki dersleri: Bilgi yurdunda piyano, keman, udi, mandolin dersleri alaturka ve alafranga olarak notalı, notasız gayet hızlı ve mükemmel bir tarzda gösterilmiştir. Piyano Bilgi Yurdu'nda mevcut olup, evinde piyano bulunmayanların çalışmalarını sürdürmeleri için belirli gün ve saatlerde çalışmak üzere ayda 20 kuruş ücretle piyano dersinin verileceği ifade edilmiştir. Keman, ud ve mandolin dersi alanları her zaman kendi sazlarını

taşıma zahmetinden kurtarmak için Bilgi Yurdu'nda her tür saz bulundurulmuş ve bunların üzerinden ders verilmiştir. Saz dersleri belirli günlerin belirli saatlerinde verilmiş olup herkes sırayla birer birer dersini almıştır.

Türkçe dersleri: Türkçe dersleri elifbadan başlanmış ve edebiyatın en yüksek kısımlarına kadar devam etmiştir. Türkçe dersleri elifbadan sonra iptidai mektepleri derecesinde kıraat ve imla ile bir miktar kavaid ve kitabet tarzında devam edip ondan sonra ise mektebi taliye(orta) derecesinde kıraat ve imlaya ve kavaide geçilerek nihayet edebiyat derslerine başlanmıştır. Bilgi Yurdu'na müracaat eden bir kadın Türkçe derslerindeki seviyesine göre eğitim almıştır. Ülkemizde pek çok kadın okudukları halde yazamadıkları için onlara özel imla ve küçük bir kitabet dersi verilmiştir. Hüsnühat dersine ortak ders şeklinde her kadın katılmıştır. Hüsnü hat ayrı bir ders olarak verilmiştir. Türkçe derslerinin ücreti çok az tutulmuştur.

Resim dersleri: Resim dersleri haftada iki saat olarak belirlenmiş. Bunlar ya bir arada veya ayrı ayrı günlerde yapılmıştır. Resim dersleri en son yöntem üzere cisim numunelerine bakarak kopya etme ve her şeyin tersi için iyi görebilme yöntemine alıştırma şeklinde verilmiştir. Resim, hayali ve tabiattan taklit tarzlarında gösterilip, peyzaj (manzara), potrö (suret), orman (tezyinat) kısmının karakalem, sulu boya, pastel, yağlı boya, çini, çizgi olmak üzere her türlü boyama şekli üzerinde durulmuştur. Bilgi Yurdu'nda resim dersi kısa zamanda büyük başarılar gösterilen önemli bir ders olmuştur. Resim dersinin kadınların zihinsel düşüncelerin gelişmesinde büyük hizmetleri olduğu düşüncesiyle ücretinin ayda yalnız 40 kuruş olduğu belirtilmiştir.

Yazı dersi: Hüsnü hat bugün her yerde, her işte en çok lazım olan bir meslek olarak kabul edilmiştir. Kadınlar için güzel yazı yazma bir zarafet ve bir nezaket göstergesi olduğu için bir derse de resim dersinde olduğu gibi büyük önem verilmiştir. Bu gün özel yazılarında, mektuplarında, eşinin işlerine yardım etmede, bir ticarethane veya resmi dairede çalışmak arzusunda bulunanlarda hüsnü hat dersi kadar kadınlara gerekli olacak bir dersin olmadığı belirtilmiştir. Hüsnü hattı olmayanların temiz bir defter tutma ve yazdığı şeyleri herkese tatlı tatlı okutma başarısını elde edemeyeceği üzerinde durulmuştur. Bugün tamamıyla anlaşılmış bir hakikattir ki güzel yazı ile bir resmi daireye verilen dilekçelerin kötü yazılı olanlardan daha çok kabul gördüğü anlatılmıştır. Bu dersten bütün kadınların faydalanmasının ve bu dersi ihmal etmemesinin önemi üzerinde örneklerle durulmuştur.

Terbiye-i Bedeniye dersleri: Bilgi Yurdu'nun yayın organı olan Bilgi Yurdu Işığı Dergisi'nin 11. Sayısında Ahmet Edip tarafından yazılan musahabe-i fenniye başlıklı yazılarında beden eğitiminin kadınlar için ne kadar önemli olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir. "...medeni saha faaliyetine yeni yeni atılan hanımlarımızın bugün en büyük ve en önemli düşünceleri sağlıklarını koruma ve kendilerini hayat mücadelesinin her kısmında dayanıklı bulundurmadır. Kadın ve erkekte bahsedenenlerin hepsi kadın erkek arasındaki fark konusunda ilk önce erkeklerin vücutlarının kuvvet ve mukavemetindeki farkı öne sürüyorlar ve kadın zayıftır acizdir. Erkek gibi çalışamaz, zahmetlere, mukavemet gösteremez diyorlar. Bunun için kadının meydan mücadelesinde erkek gibi kuvvetli bulunması ne ile mümkün ise onu temin etmek ve fikren hazırlamak ile beraber beden de sağlam ve mukavemetli olmaya çalışmak icap ediyor. Yoksa kadınlar bugünkü gibi cılız, sinirli, korkak, meraklı ve ham kaldıkça hayat mücadelesinde erkeğe galebe hiçbir vakit mümkün olamaz. O halde hanımlarımızın mücadelatı fikriye de erkelere galebe için nasıl çalışmaya lüzum görüyorlarsa her halde kuvve-i bedeniyelerini kazanmakta da o suretle çalışmaları lazım geliyor. Yoksa yine geri kalacakları şüphesizdir. İşte bunun içinde en birinci çare Bilgi Yurdu'nun idman sınıfına yani terbiye-i bedeniye derslerine devam etmeleridir..."

Elifba dersleri: Hiç okuma yazması olmayanlara elifbadan başlanılarak ders verilmiştir. Uygulanan çok önemli bir yöntem sayesinde iki ay zarfında oldukça güzel kıraat ve imla elde edildiği belirtilmiş ancak bu yöntemin ne olduğu açıklanmamıştır. Bilgi Yurdu, okuma yazmanın önemi üzerine "...Bugün kadınlığın yükselmesi taraftarı olanlar öncelikle her kadının az çok okuması lazım geleceğini düşünerek mümkün olduğu kadar kadınları Bilgi Yurdu'nun ücretsiz olan elifba derslerine sevk etmelidir. Çünkü tahsili olmayan hanımların hiçbir zaman yükselmelerine imkân yoktur..." Şeklinde beyanatta bulunmuştur. Bilgi Yurdu açmış olduğu elifba sınıflarında iki sene içinde yedi yüzü aşkın kadını parasız okutarak tahsil âlemine kavuşturduğu görül-

müştür. Bu kadınlar arasında tahsilini takip ederek bir ticarethaneye girenler, özel işlerde başarılı olanlar hatta muallimelik ehliyetnamesine hazırlananların olduğu da belirtilmiştir. Elifba sınıfları her ay yeniden başlamış ve sürekli olarak kayıtlar yapılmıştır. Okuma yazma sınıfları her kadın için ücretsiz olmuştur.

Birinci ihzari (hazırlık) sınıfı: Elifba sınıfını tamamlayanlar ile az çok okuma yazma öğrenenler hazırlık sınıfına geçerek mektebi iptidaiye (ilkokul) derslerini tahsile başlamışlardır. Bu sınıfta haftada üç gün üçer saat dersler sürmüştür. Kadınların Bilgi Yurdu'ndan alacağı eğitimin mektep sıraları üzerinde senelerce uğraşarak yapılan eğitimden hem daha kolay hem de daha hızlı olduğu belirtilmiştir. Her kadın için, burada okuduğu öğrendiği şeyin kendi hayatında işine yarayacak ve fayda verecek bir şekilde olduğu belirtilerek, bu sınıfın dersleri ise şu şekilde sıralanmıştır: Türkçe, Kıraat, İmla, Hesap, Kur'an-ı Kerim.

Türkçe kıraat dersleri: Bu ders gayet basit bir kitaptan başlanarak aşamalı bir şekilde zorlaştırılarak verilmiştir. Bu derste her konu, ders esnasında birçok kere tekrar ettirilerek öğrenilmiştir. Ders esnasında anlaşılmalıdır. Bu ders, ders sonrası için ders çalışmaya(ödev) ihtiyaç kalmayacak şekilde işlenmiştir. Türkçe kıraat dersleri sınıfta mükemmel bir şekilde öğretilmeden geçilmemiştir. Onun için Bilgi Yurdu'nda okumaya başlayan kadınlar kısa zaman içinde okumayı yanlışsız bir şekilde öğrenmişlerdir. Okuma kitabında geçen Arabi, Farişi kelimelerin anlamları muallime hanım tarafından tahtaya yazılmış ve öğrencilerde bu kelimeleri düzenli olarak defterlerine geçmişlerdir. Bu kelimeler ve anlamları üzerine cümle oluşturularak okuma pekiştirilmiştir.

İmla: İmla dersleri kadınların okudukları okuma kitabından söylenilerek yazdırılacağı gibi bazen de yine kitap dışından sözler üzerine çalışmalar yaptırılarak işlenmiştir. İmla dersinde gönüllü bir kadın tahtaya kaldırılıp yazdırılırken, diğer kadınlarda defterlerine yazmışlar. Muallime hanım imla yazdırdığı esnada kadınların aralarında gezinerek defterlerini kontrol etmiştir. İmla dersi bazı kez tahtaya kaldırmadan sınıf genelinin defterlerine yazmaları şartıyla ezbere söylenmiştir. Sonra bu defterler toplanarak incelenmiş, sonra kadınlara tekrar verilmiştir. Bu sayede öğrencilerin ilerleme gösterip göstermedikleri belirlenmiştir. İnceleme sonunda imla defterlerinin altına resmi okullarda olduğu gibi başarı notu yazılmamış yalnız hatalarının sayısı gösterilmiştir. Hataların gittikçe azalması kadınların imla konusundaki ilerlemelerinin bir göstergesi olduğu belirtilmiştir. Bilgi Yurdu derslerinde not verme sistemi olmadığı için sınıf ortamında aleni olarak not, derece vb. gibi konular üzerinde durulmamıştır. Okuma ve kelime bilgisi dersleri biraz ilerledikçe muallime hanım bazı hikâyeler yazdırmış ve bunları arzu edenler ezberlemişlerdir. Fakat bunları ezberlemenin mecburi olmadığı gönüllülüğe dayalı bir uygulama olduğu ifade edilmiştir.

Kitabet: Bu sınıfta, birazda kitabet dersi üzerinde durulmuş ve konuların gayet basit olmasına dikkat edilmiştir. Öğrenciler öncelikle bir veya birkaç cümleden oluşan mektup yazmışlar ve sonraları biraz daha cümle sayıları artırılmıştır. Muallime hanım derste topladığı kitabet dersi yazılarını inceleyerek düzeltmiş sonra yazıları öğrencilere geri iade etmiştir.

Hesap:

1. 100'e kadar sayı sayma ve rakamları yazma şeklinde başlar ve öncelikle zihni olarak toplama ve çıkarımlar yaptırılmış.
2. Birden 10'a kadar çarpma ile 100 den 1000 e kadar olan sayıları sayma ve yazma.
3. Öncelikle iki veya üç rakamlı sayıların toplamı ve çıkarması yapılmıştır. Sonra bir rakamlı bir sayı ile iki rakamlı bir sayının çarpımı üzerinde durulmuştur.
4. İki rakamlı ve üç rakamlı bir sayının bir rakamlı bir sayı ile bölünmesi gösterilmiştir.
5. Zihinsel problem çözme hesap yapma üzerinde durularak kıraat cetveli(çarpım tablosu)ezberlettirilmiştir. Kesirler konusuna geçilir. Yarım, üçte bir, dörtte bir tabirlerine dair örnekler verilmiştir.
6. Üç ve dört rakamlı toplama ve çıkarma alıştırmaları ile üç ve dört rakamlı sayılarının bir rakam ile çar-

pımı yaptırılmıştır. Üç ve dört rakamlı sayıların iki rakamlı sayılarla bölünmesi yaptırılarak bunlara ait basit problemler çözdürülmüştür.

7. Toplama, çıkarma, çarpma, bölme hakkında kısa yöntemlerle örnek problemler çözdürülmüştür.

İkinci hazırlık sınıfı: Bu sınıf birinci hazırlık sınıfından sonra ilkokul (mekteb-i iptidaiye) derslerinden önemli olan derslerin verdiği sınıf olarak tanımlanmıştır. Bu sınıfta, 2 saat kıraat, 2 saat imla, 1 saat lügat, 1 saat kitabet, 2 saat hesap, 1 saat tarih, 1 saat coğrafya ve 1 saat hendese olmak üzere haftada on bir saat ders verilmiştir. Bu sınıfın derecesinin birinci hazırlık sınıfı derecesinden yüksek olduğu için eğitim programına tarih, coğrafya ve hendese dersleri ilave edilmiştir.

Kıraat dersi: Gittikçe ağırlaşan kitaplar üzerinden öğretim yapılır. Öğretim yöntemi birinci hazırlık sınıfında olduğu gibidir.

İmla dersleri: Birinci hazırlık sınıfındaki uygulamalardan biraz daha üst seviyede yazı yazdırma çalışmalarını içermiştir.

Lügat kelime bilgisi: Birinci hazırlık sınıfındaki uygulamalarda olduğu gibi kelimelerin anlamları yazdırılır ve bu kelimelerden cümle oluşturulma çalışmaları yaptırılmıştır.

Hesap dersi: 10'u, 100'ü ve 1000'i geçmemek üzere kesri aşar(ondalık kesir), ve kaç rakamlı olursa olsun büyük rakamlarla toplama, çıkarma, çarpma ve bölme alıştırmaları yapılarak eldeli alıştırmalar gösterilmiştir. Kesirli işlemlerde toplama, çıkarma, çarpma ve bölme üzerine alıştırmalar yaptırılarak. Her türlü problemlerin çözümleri üzerinde durulmuştur.

Tarih dersi: İslamiyet'ten başlanarak Osmanlı tarihi işlenmiştir. Tarih dersi gayet açık bir şekilde yakın çevreden uzak çevreye ilkesi doğrultusunda anlatılmış ve sonra öğrencilerden arzu edenlere tekrar ettirilerek dershanede iken ders öğretilmiştir.

Coğrafya dersi: Dershanenin planından başlayıp mektep, mahalle ve şehir planı hakkında bir fikir verildikten sonra coğrafya dersinin amaç ve kapsamından bahsedilmiştir. Sonra gece ve gündüz ve dünya üzerindeki çeşitli ülkeler ve kıtalar hakkında bilgiler verilmiştir. Bu derste ayrıca dünyanın şekli, pusula, mevsimler ve bunların insanlar üzerine etkisi ve Osmanlı dâhilinde çeşitli seyahatlerden bahsedilerek Osmanlı coğrafyası hakkında bir fikir verilmiştir. Bu sınıfın bu dersinde ki amaç Osmanlı coğrafyasını tanıtmak olmuştur. Öğretim materyali olarak ta kabartma haritalar yaptırılmış ve kullanılmıştır.

Hendese dersi: müselles (üçgen), murabba (kare), mustatil (dikdörtgen), daire, küre, zaviye (açı), gibi cisimlere ait bilgiler verilerek çeşitli geometrik şekiller tanıtılmıştır. Daha sonra hendesinin uygulama kısmına geçilmiş uzaklık, genişlik, boşluk ve bunların her birinin ölçülmesi yöntemleri üzerinde durulmuştur. Bir ağacın yüksekliği, genişliği v.b. ölçülmesi üzerine örnekler verilmiştir. Hendese dersleri uygulamalı olup tamamen hayatta istifade edilecek bir tarzda işlenmiştir.

Özel Sınıf (Sınıfı mahsus): Bu sınıfta inas rüştiyelerinin veya sultanîyelerin ilk kısımlarının son senelerine ait dersler gösterilmiştir. Bu sınıfta ayrıca muallimelik ehliyetname imtihanlarına hazırlanılmıştır. Bu sınıf derslerinin isimleri ve ders saatleri ise: Kıraat 2 saat, imla 1 saat, kitabet 1 saat, kavaid 1 saat, hesap 2 saat, hendese 1 saat, coğrafya 1 saat, tarih 1 saat, ilmi eşya 1 saat, olmak üzere haftada 11 saat olarak belirlenmiştir.

Kıraat dersi: Yüksek seviyeli kitaptan okutulmuş ve mevcut Arabi, Farisi kelimelerin açıklanması üzerine çalışmalar yapılmıştır.

İmla dersi: Hazırlık sınıflarında söylenen yöntemle ve ancak daha yüksek derecede olmak üzere imla yazdırılmış ve bazen hariçten imla olarak yazdırılan manzumeler ve diğer parçalar arzu edenlere de ezberlettirilmiştir.

Kitabet dersi: Çeşitli konular üzerine tasviri örnekleri yazdırılma şeklinde işlenmiştir.

Kavaid dersi: Çeşitli dilbilgisi konuları üzerinde durulmuştur.

Hesap dersi: Dört işlem ve ondalık kesir, basit kesir üzerine bazı problemler yaptırıldıktan sonra, faiz konuları daha sonra ise taksim, şirket hesapları gösterilmiştir.

Hendese dersi: Cisimlerin eşkâlleri ile onların yüzölçümü ve aleti hendeseden bazı basit olanların üretim usulleri hakkında gerekli bilgiler verilerek tamamıyla bir hendese fikri oluşturulup, biçki ve diğer bilgiler üzerine hendeseden yararlanma yöntemleri öğretilmiştir. Bu her ders gibi uygulamalı olup tamamen istifade etme amaçlı olarak verilmiştir.

Coğrafya dersi: Coğrafya dersi yalnız isimleri ezberletme tarzında olmayıp, kıtalar hakkında genel bilgileri verme, beş kıta, bu kıtalardaki insan, hayvanat ve nebatat, iklimler, iklimlerin birbiriyle mukayeseleri, dünya ve genel iklimi hakkında bir fikir oluşturma üzerine açılan bir ders olarak işlenmiştir.

Tarih dersi: Bu dersin konusunu ilkçağ oluşturmuştur. Dersler gayet açık ve harita üzerinde anlatılarak takip edilmiştir. Arzu edenlere tekrar ettirilerek sonradan çalışmaya gerek kalmayacak şekilde ders dershanede öğretilmiştir.

İlmi eşya dersi: Canlılardan başlayıp hayvanat, nebatat ve tabakat hakkında bilgi verilmiş sonra kimyadan bahsedilmiştir.

Orta dereceli okullar için birinci taliye sınıfı: Bu sınıfta inas sultanilerinin ilk üç senesinde verilen Türkçe, tarih, Coğrafya, hesap, iktisadi beytiye dersleri fazla ayrıntıya girilmeden işlenmiştir. Dersler ve saatleri ise: Kıraat 2 saat, Kavaid 1 saat, ezber, inşa ve kitabet 1 saat, tarih 2 saat, coğrafya 2 saat, hesap 2 saat, iktisadi beytiye 1 saat şeklinde belirlenmiştir.

Okuma (Kıraat) dersi: Yüksek dereceli ve diğer sınıflarda okunan kıraat kitabından daha ağır olan kitaplardan takip edilerek içerisindeki kelimeler anlatılmış ve tamamıyla okunan şeyin manası açıklanmıştır.

Dil bilgisi (Kavaid) dersi: Dil bilgisi konuları biraz daha ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Ezber ve inşa dersi: Bu derste okuma kitabında bulunan bazı manzumeler ile kitap harici şiirlerin yazdırılması ve ezberlettirilmesi üzerinde durulmuştur. Yazarların hayatı hakkında da kısaca bilgi verilmiştir.

Kitabet: Dil bilgisi kurallarına uygun olarak aile mektupları yazdırma şeklinde işlenmiştir.

Tarih dersi: Bu sınıfta tarih dersi ayrıntılı olarak verilmiştir. Ortaçağ, tarihi mukaddes, Beni İsrail, Mısır Tarihi, Türkistan, Keldanistan, Finike ve Kartaca, İran, Yunan, Sparta, Makedonya, İskender, Roma Devleti, Devri İslahat, Roma Fesadı Ahlakı Ve Esbabı, Roma İmparatorluğu, Hristiyanlık, Romanın Barbarlar Tarafından İstilasası, Muhacereti Umumiye, Feodalite, Fransa, İngiltere, Almanya, İslam Tarihi, Devlet Abbasî'ye, Endülüs, Taifil Mülk, Ehli Salip Muhaberatu, Bizans Devleti, Asya Devletleri, Fransa İngiltere 100 Yıl Savaşları, Almanya, İtalya, İskandinavya, Rusya (15. Asra Kadar)

Tarihi Osmani: İstanbul'un fethine kadar ortaçağın genel durumu, keşifler, intibah devri, Luther, mezhep muharebeleri, engizisyon, 14. Lui ve ihlafi, İngiltere'de ıslahat, Prusya ve Frederik, Rusya ve Petro, İskandinavya ve 12. Şarl Lehistan ve akıbeti, Fransız ihtilali ve imparatorluğu, 1814 den sonra İtalya, Prusya ve Almanya, Rusya, Avusturya, İspanya ve İngiltere.

Coğrafya dersi: Bu derste, ilk coğrafya konularından başlanıp, güneş, mıntıklar, haritalar, haritalara dair bilgi, dünya üzerinde kara ve denizlerin taksimi, denizler, hava, rüzgârlar, nüfus, ziraat, ziraatı, hayvanat ve nebatatın ıslahı, bataklıkların kurutulması, Avrupa, Asya ve Afrika'nın coğrafi yapısı üzerinde durulmuştur.

Hesap dersi: Bu sınıfta bu ders içinde ölçü birimleri üzerinde durulmuştur. Metre, metre ile ilgili özellikler, para birimi ve zaman ölçümü gösterilmiştir. Bu konulardan sonra basit faiz, iskonto konuları ve bileşim, alaşım üzerine örnekler verilmiştir. Bunlardan başka yine bu derste 11 ve 9 ile bölünebilme kuralı gösterilmiştir.

İktisadi beytiye dersleri: Bu derste bir aile reisesine lazım olacak bilgi ayrıntılı bir şekilde öğretilmeye çalışılmıştır.

Orta Dereceli Okullar İçin İkinci Taliye Sınıfı: Bu sınıf, inas sultanilerinin son senelerindeki derslerin verildiği yer olarak tanımlanmıştır. Bu sınıfı tahsil eden kadınlar kısa zamanda tamamıyla bir sultani mezunesi iktidarına sahip olmuş, Darülfünun ve Mektebi Aliye (Yükseköğretim) için imtihan yapıldığı zaman tereddüt-süz imtihana girmişler ve başarılı olmuşlardır.

Resmi Sultanilerde uygulanan sınavların üstünkörü yapıldığı, sınavı geçen bazı kadınların ise diploma dahi alsalar boş yetiştikleri üzerine Bilgi Yurdu bu sınıfın önemini şu ifadelerle dile getirmiştir. “Mekteplerde alelusul cereyan eden sınıf imtihanları bazen tal’a tabi olur ve çalışkan olmayan tamamen tahsil etmemiş bulunan bir hanım kızda imtihanda nasılsa muvaffak olarak terfi sınıf eyler ve şahadetname dahi alır. Bunun için şimdiye kadar mekteplerden şahadetname alan hanım tam tahsil görmüş kuvvetli bir halde değildir. İçlerinde hiç o mektebi görmemiş gibi olanları da vardır. Hâlbuki bilgi yurdunda imtihan ve şahadetname olmayıp yalnız tahsil bulunduğu ve buraya devam edenler sırf öğrenmek için geldiğinden bilgi yurdunu ikmal eyleyenlerin iktidar ve meziyeti pek yüksektir. Çünkü Bilgi Yurdu’nda bütün maksat ve gaye yalnız tahsil etmek ve öğrenmektir”. İkinci taliye sınıfının dersleri şu şekilde sıralanmıştır. Ulumu diniye 2, edebiyat 2, tarih 1, coğrafya 1 hikmeti tabiat 1, kimya 1, hayvanat 1, nebatat ve tabakat 1, hıfzıssıhha 1, cebir 2 hendese 1, kozmografya 1 olmak üzere haftada 14 saattir.

Ulumu diniye dersi: Nikâh ve aile hukuku hakkında önemli ve ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Edebiyat dersi: Edebiyatla sana-i nefisenin ilişkisine dair bilgi, edebiyatın toplum içindeki yeri, nesir, lisanı nizam, milli vezin, eda, üslup, sanatta üslubun önemi olmak üzere Sultanilerin son sınıfına ait edebiyat konularını içermiştir.

Tarih dersi: Tarihi Osmani, İstanbul’un fethinden itibaren Sultan III. Selim ve zamanımıza kadar gösterilmiştir. Osmanlı Devletinin başlıca olayları, devlet erkânı, askeri ve maliye durumu vb. bahsedilmiştir.

Coğrafya dersi: Amerika ile Avustralya hakkında ayrıntılı bilgi verildikten sonra yine ayrıntılı olarak Osmanlı Devleti’ne geçilmiştir. Osmanlı Devleti’nin diğer kıtalarda olduğu gibi her mahallesinin toprak yapısı, hayvanatı, nebatatı, siyasi durumu, nüfusu, başlıca servet kaynakları, tarım ürünleri ve miktarı, ormanları, maden kaynakları ve sanayisi, nakliye araçları ve ticareti, yolları, ithalat ve ihracatı gösterilmiştir.

Kimya dersi ve Hikmeti tabia: Kimya dersinde madde ve madde türlerinden, madenlerden bahsedilmiştir. Hikmeti tabiye dersinde ise, ısı, elektrik ve mıknatıs gösterilmiştir. Elektrik ve civa hakkında bilgi verildikten sonra telefon, mikrofon, telsiz, telgraf ve nakil kuvvetleri hakkında bilgi verilmiştir.

Hayvanat dersi: Hayvanların tasnifi yapılmış ve örnekler verilmiştir.

Nebatat dersi: Bitki fizyolojisi, bitkilerin sınıflanması yapılarak örnekler üzerinde durulmuştur. Bitkiler üzerine etkili olan rüzgârlar, sular, depremlerden ve yeryüzü katmanları ve yeryüzünün geçirmiş olduğu evrelerden bahsedilmiştir.

Hıfzıssıhha dersi: Bu derste öncelikle hıfzıssıhhanın amacı, sebebi, mikroplar, sular, toprak, hava kirliliği, besin konuları, intaniye hastalıklar, çocuk hastalıkları ve evlerdeki hayvanların tehlikesi gösterilmiştir. Sonra sanayi hıfzıssıhhası ve bulaşıcı hastalıklardan nasıl muhafaza olunacağı öğretilmiştir. Vücuttaki gözlerin, ağız ve dişlerin vb. organların korunması yöntemleri ile genel sağlık yani bir şehrin sağlığını koruma ve en son olarak ta mekteplerin hıfzıssıhhası vb. ilgili konular gösterilmiştir.

Cebir dersi: Bu ders, çok açık ve çok kolay bir şekilde gösterilmekte olduğundan önceden zor zannedilen bu ders sonraları her kadına hesap dersinden daha kolay gelmeye başlamıştır.

Hendese dersi: ikinci taliye sınıfının diğer sınıfların hendesesine nazaran biraz daha önemli görülmüş ve bu sınıfta hendesenin daha soyut konuları öğretilmeye çalışılmıştır.

Kozmografya dersi: Bu ders açık ve basit bir şekilde verildiği için az çok coğrafya gören her kadın dinleyerek bu dersten yararlanmaya çalışmıştır. Bu ders diğer ders saatlerine göre daha fazla haftada on dört saat olmak üzere verilmiştir.

Yüksek dereceli okullar için sınıf: Bilgi Yurdu'nda hazırlık sınıflarını, özel sınıf ve orta dereceli sınıflarını tamamlayanlar veya o sınıfları zaten resmi okullarda tamamlayanlar buraya devam etmişlerdir. Bu sınıfta kadınların seviyelerine uygun yüksek dersler verilmiştir. Bu derslerden Edebiyat çok yüksek bir derecede verildiği gibi matematik ve tabii ilimlerde Darülfünun(üniversite) derecelerinde verilmiştir. Bilgi Yurdu'nun ilk iki senesi sürecinde Sanayi Nefise Mektebine ait fenni münazara dersi ile Darülfünun derecesinde verilen riyaziyat derslerinden çok yararlanılmıştır. Bundan dolayı yüksek tahsili bulunup ta bilgilerini daha fazla ilerletmek isteyen her kadın arzu ettiği dereceye kadar tahsilini takip edebileceği bir sınıfın Bilgi Yurdu bünyesinde sürekli var olduğu ifade edilmiştir.

Arapça dersleri: Bilgi yurdunun Arabi dersleri hem kuramsal hem de pratik şekilde verilmiştir.

Muallimlik ehliyetname dersleri: İmtihan vererek muallimlik ehliyetnamesi almak isteyenler, seviyeleri ne olursa olsun Bilgi Yurdu'nda hazırlanabilmişlerdir. Ehliyetname imtihanları için sorumlu olunan dersler ve saatleri şu şekilde belirlenmiştir: Kavaid 1, Kıraat 2, İmla 2, Kitabet1, İnşa 1, Hesap 2, Hendese 1, Coğrafya 1, Tarih 1, Eşya 1, Malumatı medeniye ve ahlakiye 1 saat olmak üzere haftada on dört saattir. Bu derslerin hepsi birden alındığı zaman ücreti ayda 150 kuruş olarak belirlenmiştir. Bunlardan başka birde Darul muallimat son iki senesindeki derslerin alınması ve tam bir muallime olmak üzere iki şube açılmıştır. Birinci şubenin dersleri ve ders saatleri olarak Ulumu diniye 1, ulumu ahvali ruh 1, edebiyat 2, coğrafya Osmani 2, tarih 1, hesap 2, hendese 1, ulumu tabiya 2, hıfzıssıhha 1, idare-i beytiye 1, sana-i ziraiye ve bahçıvanlık 1, olmak üzere haftada 15 saat şeklinde belirlenmiştir. İkinci şubenin dersleri ve saatleri ise: Ulumu diniye 1, edebiyat2, kozmografya 1, tarih 2, cebir 2, ulumu tabiye 2, idare-i beytiye 1, tavukçuluk ve bahçıvanlık 1 olmak üzere haftada on üç saat şeklinde belirlenmiştir. Her iki şubenin ücretinin 200 kuruş olduğu ve bu sınıflarda eğitim gören kadınların Darul muallimatın son sınıfları derecesinde bilgiye sahip olacakları ifade edilmiştir(Bilgi Yurdu Işığ, 1918; 250-251).

Çocuk hıfzıssıhhası dersi: Memleketimizde nüfusun eksilmesinden dolayı şikâyetler artmış ve bu duruma sebep olarak annelerin çocuk büyütmesini bilmediklerine ve çocuk sağlığını ihmal ettikleri gösterilmiştir. Gerçekten bizde çocuk büyütme usulleri, çocuk besleme kuralları, çocuklara bulaşan mikroplardan nasıl kurtulacağı konusunda pek büyük bir cehaletin olduğu ifade edilmiştir. Bilgi Yurdu, bu gerçeği görerek memleketimizde bu fennin yani çocuk hıfzıssıhhası fenninin kadınlara kazandırma işini kendisine görev addederek kurulduğu ilk günden itibaren Çocuk hıfzıssıhhası derslerine yönelik bünyesinde ücretsiz bir sınıf oluşturmuştur. Bu sınıfın eğitim süresi her sene Eylül ayının başında başlamış ve Mayıs ayının sonunda sona ermiştir. Bu derste, bir çocuğun ilk doğduğu zamandan itibaren muhtaç olduğu sıhhiye şartları üzerine uygulamalı açıklamalar yapılmıştır. Çocukların maruz kaldıkları hastalıklar ve nedenleri üzerinde durulmuş ve önleme yöntemleri anlatılmıştır. Bu dersi iki senedir bu hususta Avrupa'da senelerce çalışmış olan Miralay Victor Beyefendi vermiştir (Bilgi Yurdu Işığ, 1918; 251).

Pedagoji ve usulü tedris dersleri: Bilgi Yurdu çocuk hıfzıssıhhası dersleri gibi kadınlığın muhtaç olduğu önemli bir dersi ücretsiz verdiği gibi çocuk eğitimi için de çocuk terbiyesi fenni (pedagoji) dersi açmıştır. Bu ders hakikaten genç anneleri çok cezbetmiş onlarla beraber henüz tahsilde bulunan genç hanım kızlardan birçoğu da ders veren muallimlerin bilgilerinden yararlanmışlardır. Bu ders olduğu zaman dershanede yer bulmak çoğu zaman imkânsız hale gelmiştir. Bu dersi ilk yıl eğitimci İsmail Hakkı Bey ve ikinci senesinde ise yine darülfünun müderrislerinden Almanya'da eğitim görmüş olan Ali Haydar Beyefendiler vermişlerdir. Bu derste çocuk hıfzıssıhhası dersi gibi eylül ayının başından mayıs ayının sonunda kadar devam etmiştir(Bilgi Yurdu Işığ, 1918; 252-253).

Ticaret dersleri: Bilgi Yurdu'nda ticarethanelerde çalışmak veya kendi hesabına ticaret ile meşgul olmak isteyen kadınlara yönelik bir ticaret sınıfı açılmıştır. Bu sınıfın derslerini, defter tutma yöntemi, hesap, ticaret, kitabet, hüsnü hatt ve eşya dersleri oluşturmaktadır. Bu dersler özellikle şehit ailelerine ücretsiz verilmiştir.

Ücretsiz dersler: Bilgi Yurdu kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve hâkim süren cehaletin izolesi için birinci çarenin eğitim alamamış kadınları, eğitim görmüş kadınların seviyesine yetiştirmek için derslerinin önemli kısımlarını ücretsiz yapmıştır. Ücretsiz dersleri öncelikli olarak okuma yazma dersi oluşturmuştur. Bu şekilde Bilgi Yurdu iki sene içinde yüzlerce kadına okuma ve yazma öğretmiştir.

Çocuk terbiyesi (Terbiye-i etfal): Çocuk terbiyesi usulü bizde genç anneler tarafından çok fazla bilinmediği dile getirilmiştir. Pedagoji' dersinin ancak İnas Sultanilerinde yeni gösterilmeye başlandığı belirtilerek bu dersin bu her kadına gerekli olduğunun önemine işaret edilmiştir. Bilgi Yurdu bu dersi de ücretsiz vermiştir.

Çocukların sağlığı: Çocukların doğdukları andan itibaren, çocukların anneler tarafından nasıl büyütülmeleri ve nasıl bakılmaları gereği üzerine önemli görülen bu ders Bilgi Yurdu tarafından ücretsiz vermiştir.

Bilgi Yurdu dersleri öğretim (Usulü Tedris) yöntemi: Bilgi Yurdu'ndan yararlanmak isteyen kadınlar "bir doktor muayenesi" şeklinde incelenmiştir. Kadınlara ne öğrenmek istediği şeklinde sorular sorularak kadınların günümüz anlamıyla seviye tespitinin ne halde olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu tespitten ardından kadınların takip etmesi lazım gelen derslere göre birer reçete yani program düzenlenerek derse başlamaları sağlanmıştır. Bilgi Yurdu günün her saati açık olmasına rağmen dersler diğer mekteplerde olduğu gibi sabahdan akşama kadar sürmemiştir. Haftanın belirli gün ve saatlerinde her kadın devam edeceği derse gelmiş, derslerini almış ve derhal gitmiştir. Bu uygulama hiçbir aile reisesinin ev işlerini ihlal etmemesini sağlamak için düşünülmüştür. Bilgi Yurdu dersleri genellikle ev işleri arasına karışmış bulunan hanımlara mahsus olduğundan geceleri ders hazırlamak suretiyle mektep dersleri tarzında olmayıp dersler verildiği zaman yani daha dershanede iken öğrenilecek bir tarzda işlenmiştir. Ders dershanede öğretilmiş ve öğrenilmiştir. Bütün dersler uygulamalı denilebilecek şekilde egzersizler ve kuramsal bilgilerin verilmesiyle tamamlanmıştır. Fizik, kimya ve tarih derslerinin uygulamaları, kurum bünyesinde henüz bir laboratuvar ve olmadığı için ara sıra diğer Mekatib-i Aliye'ye (Yüksekokullar) götürülerek orada yaptırılmıştır. Bilgi Yurdu derslerine müracaat eden kadının bulunduğu seviye ve kabiliyete göre ne tarzda eğitim alması gerekiyorsa o tarzda dersler verilmiştir. Bilgi Yurdu'na gelip istifade etmemenin ve Bilgi Yurdu derslerini görüp te anlamamanın ve bir şey öğrenmemenin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Bu konuda Bilgi Yurdu Heyeti tarafından " Her müracaat eden ne öğrenmek istediğini bildirir ve o ders üzerine devam eden bir sınıf kendi derecesine ve arzusuna göre verilir ancak sınıf seviyesi uygun değilse derhal bir sınıf oluşturularak derslere başlanır. Bilgi yurdunda ders almaya başlayan bir kadın öğrendikçe istifade ettikçe yükselir ve dersleri yukarı doğru devam eder. Kendisi devam arzusunda buldukça dersleri de yükselerek istifadesi temin olunur. Demek ki: Bilgi Yurdu iptidai rüşti, idadi, tali hatta ali derecede tahsile malik büyük bir dershanedir. Amacı öğretmek, tahsil ettirmek olup bir şahadetnamesi yoktur." şeklinde belirtilmiştir. Bilgi Yurdu'nda sınıf ve derece uygulamasının olmadığı görülmüştür. Bilgi Yurdu belli bir kadro ve program üzerine oluşturulmadığından aynı zamanda da bir okul olmadığından şahadetname vermemiştir. Bilgi Yurdu'nda sadece okuma yazma öğrenmenin yanında imtihanla alınan okullara girmek isteyen kadınlara da eğitim verilmiştir. Bilgi Yurdu'nda bunlardan başka Mektebi Sultaniye'nin yüksek sınıflarına devam eden kadınlardan musiki, resim, lisan, vb. gibi dersleri almak isteyenler ile mevcut öğretmenlerin de öğretmenlik mesleğine ait bilgilerini iletirmek için de Cuma günlerine mahsus ayrıca sınıflar açılmıştır. Bilgi Yurdu'nda yaz mevsiminde tatil verilmemiştir. Bilgi Yurdu öğrencileri arasında son derece samimiyet ve birbirine hürmet bulunduğu gibi derslerde de fevkalade bir hürriyet olduğu belirtilmiştir. Dersini hazırlamama, ödevini yazmama aile sahibi hanımlar için her vakit ihtimal dâhilinde bulunduğundan bu durum kesinlikle bir kusur olarak görülmemiştir. Öğrenciler ders esnasında istemedikleri zaman soru sorulmadığı ifade edilerek şu örnek verilmiştir.

Derse ayağa kaldırılarak, derste kendisine soru sorulmak istenen bir hanım: -Ben dersi dinleyeceğim. Şeklinde görüşünü bildirirse, öğrencenin üzerine gidilmez hatta çok kere dersanelerde - kim derse kalkmak isterse tahta başına buyursun denilir. Ve arzu etmeyenler kesinlikle zorlanmazdı. Buraya kadar olan ifadeden anlaşılıyor ki, Bilgi Yurdu'nda her kadın hiç sıkılmadan dersini dinlemiş ve öğrenimine devam etmiştir (Bilgi Yurdu Işığı, 1918; 230).

Bilgi Yurdu hakkında bir istatistik: Bilgi Yurdu, 1 Temmuz 1332(1916) tarihinde 84 talebe ile sınıflarını açıp derslerine başlamış ve bu sayı ilk yıl 200, ikinci senede 250 hatta bazı derslerle birlikte 300'e çıkmıştır. Bilgi yurdunun ücretsiz açtığı okuma yazma sınıflarında daima 20, 30 kadın bulunmuş ve bu kadınlar iki ay süre içinde basit bir kıraat kitabını yazma ve okuma başarısını göstermişlerdir. Okuma yazma aşamasından sonra ise alacakları dersler için hazırlık sınıfı denilen iptidai sınıflarına geçmişlerdir. Bu suretle Bilgi Yurdu ilk sene 450 kadına okuma yazma öğretmiştir. Bu kadınlar arasında 15-16 yaşından 55- 60 yaşına kadar kadınların bulunduğu da belirtilmiştir. Hatta 50 yaşındaki bir hanımın okuyup yazmayı öğrendiğinden dolayı hem sevincinden hem de o güne kadar geçirdiği zamanın boşluğuna tesirinden ve okuyabilme iktidarına malik iken şimdiye kadar beyhude vakit geçirmiş olduğundan müessiren çocuk gibi hüngür hüngür ağladığı görülmüş idi.

İkinci sene istatistiğine bakıldığında ise 2. sene 320 kadın okuma yazma öğrenmiştir. İki senede Bilgi Yurdu'nda okuma yazma öğrenen kadın sayısının 770 olduğu görülmektedir. Bilgi Yurdu ilk açıldığı günden itibaren kadınlık irfanının yükselmesi ve kadınlığa gerekli olan en önemli şeylerin her şekilde tahsil edilebilmesi için okuma yazma, çocuk hıfzıssıhhası ve çocuk büyüme bilgisi derslerini ücretsiz vermiştir. Bilgi yurdu kurum vergilerini de kendi kasasından vermiş olmasına rağmen ilk senesini yalnız 60 lira gibi bir zararla hesabını kapatmış ve ikinci senesinde bu zararını kapatmış, yalnız son aylarda 27 lira kadar küçük bir açık ile üçüncü senesine girdiği görülmüştür (Bilgi Yurdu Işığı, 1918; 228-231).

Bilgi Yurdu'nun Faaliyetleri

Dergi faaliyeti: Bilgi Yurdu 15 Nisan 1917- Ekim 1918 tarihleri arasında ilk 12 sayısı Bilgi Yurdu Işığı adı altında olmak üzere 13-17. sayılarını ise Bilgi Yurdu Mecmuası adı altında bir dergi yayınlamıştır. Bu dergilerde kadınların eğitimine yönelik sağlık, ev idaresi, fotoğrafçılık ve diğer meslekleri tanıtma gibi genel başlıklar şeklinde sınıflayabileceğimiz gibi birçok konuda bilgi vermiştir. Dergilerde yer alan konular incelendiğinde özellikle kadınların eğitim öğretim vasıtasıyla kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, kendilerini gerçekleştirerek kendilik değerini yükseltme üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Dergide yazar olarak, Ahmet Edip, Macid Şevket, Halide Edip (Adivar), Doktor Nureddin Ruhi, Güzide Hanım, Doktor Hayri Ömer, Şukufe Nihal, Muallim Tahsin Nejat, Asım Nihat, Cahit Şevket, Muslihiddin Adil Bey, Kemal Bey, İskender Fahreddin, Afet Şevki, Ressam Ali Rıza, Seraceddin Bey, Seniha Cemal ve Fuad Hulusi görev almışlardır(Bilgi Yurdu Işığı, 1917/18; 1-290).

Kadınların çalışma hayatında yer alması için kurum ve kişilerle işbirliği faaliyeti: Bilgi Yurdu bünyesinde eğitim alan kadınlardan özellikle şehit yakını olanları özel işletmelerle işbirliği şeklinde çalışma hayatına başlattığı görülmüştür. Buna yönelik kâğıt fabrikasıyla yapılan işbirliği neticesinde kendi hesabına 25 ve 20 kişilik iki sınıf oluşturmuştur. 45 kadının alacağı derslerin ücretleri kâğıt fabrikası tarafından ödenmiştir. Bu uygulamaya diğer bir örnek ise zengin kişiler tarafından Bilgi Yurdu'na ayda iki ve üç mecdiye veya daha fazla mecdiye bir ücreti kendi taraflarından ödeyeceklerini bildirerek bir, iki veya daha fazla kadınların parasız okutulabilmesini talep etmişlerdir. Parasını veren kişiler okuyan kadının kim olduğunu ve tahsil eden kadında kim tarafından parasız okutturulduğunu öğrenemezlerdi. Bu uygulama kuruma gösterilen itimat ile devam etmiştir (Bilgi Yurdu Işığı, 1918; 253-254).

Aşıcılık kursu faaliyeti: Sabah Gazetesinin ve 6 Eylül 1917 tarihinde "kadınların icra-i tababet etmelerine müsaade (kadınların tıp fakültesine girmeleri)başığlı altındaki manşeti doğrultusunda Bilgi Yurdu, tıp fakültesine hazırlanacak kadınların eğitimine yönelik çalışmalara hızla başlamış ve aşıcılık dersleri vermeye başla-

mıştır. Açıcılık kursunda verilecek dersleri ise şu şekilde belirlenmiştir. Fizyoloji, hikmet, kimya, hıfzıssıhha, mikrobiyoloji ve ilgili fenler ve uygulamalı aşı yöntemleri. Bu dersler bir sene içerisinde verilmiş ve sıhhiye müdüriyeti tarafından oluşturulacak resmi bir heyet önünde kursiyerler imtihan olmuşlar ve imtihanı geçene ise açıcılık belgesi verilmiştir. Kadınlara yönelik açıcılık kursunun verilmesindeki amacın ise o dönem içinde açıcılık yapanların hiç birisinin doktorlukla alakası olmayan kişilerden oluştuğu ifade edilmiştir. Bu olumsuz durumun sakıncalı olduğu belirtilerek bundan sonraki süreçte ise bu konuda tahsil görmüş ve fenni imtihandan geçmiş kadınların bu mesleği yapmalarının daha yararlı olacağı dile getirilmiştir (Bilgi Yurdu Işığı, 1917;93).

Mesleki rehberlik faaliyeti: Son senelerde kendi hayatlarını kazanmaları muallimelik, mürebbiyelik, modacılık, ticarethane yazıcılığı, kasiyerlik ve memuriyet için birçok meslekleri yaptıkları Bilgi Yurdu'nun dikkatini çekmiştir. Bu konuda kadınlara "hangi mesleğe girmek isteriniz ve niçin?" şeklinde gerek İstanbul'da yaşayan gerek taşrada yaşayan kadınlara yarışma şeklinde soru yöneltilmiş ve cevaplarını beklemiştir. Gönderilen cevapların ayrıntılı bir şekilde yazılması istenmiştir. İsteyenlerin isimlerinin gizli tutulacağı da kadınlara bildirilmiştir. Meslekler konusunda sokak sporculuğundan, ticarethane müdürlüğüne varıncaya her mesleki pozisyondan bahsedileceği belirtilmiştir. Her kadın hangi mesleği kendisi için uygun görüyorsa gerekçesiyle birlikte yazması istenmiştir. Mesleklerle ilgili açıklamalar ve gerekçeler gruplanarak mesleklerin sınıflamasının yapılacağı belirtilmiştir. Bilgi Yurdu bu uygulamadaki amacını, alınacak mektuplar doğrultusunda çeşitli meslekleri sınıflayarak meslek bülteni oluşturarak yayınlamak, bir kadın ne yapsam acaba? diye düşündüğünde kendisine uygun olan mesleği bu meslek bülteninden seçmesini sağlamak adına rehberlik yapmak olduğunu belirtmiştir (Bilgi Yurdu Işığı, 1917; 77).

SONUÇ

Tarihin her devresinde meydan gelen felsefi, sosyal, ekonomik vb. durumlardaki değişim ve gelişimler özellikle kadın eğitimin gerekliliğini ve önemini ortaya koymuştur. Özellikle 16. Yüzyıldan başlamak üzere Fransız İhtilali ve Sanayi devrimi eşitlik ve özgürlük konusunda kadınlarında erkekler gibi özellikle mevcut eğitim kurumlarından aynı oranda yararlanmalarının ülkelerin geleceği için önemli olduğunu göstermiştir. Osmanlı Devleti 'de özellikle Tanzimat döneminden itibaren kadın eğitime önem vermiş çağdaş batı ülkelerinde başlayan kadın eğitime yönelik gelişmeleri yakından takip etmiş ve bu yönde rüştiyeleri idadiler, sultaniler, kadın öğretmen okulu ve kadınlara yönelik inas darülfünunu(üniversite) açmıştır. Bunların yanı sıra kadınların ilmi ve mesleki yönden gelişmeleri için kadın dernekleri ve kadınlara yönelik çok sayıda süreli yayınların sayısı artırılmıştır. Ancak bu uygulamalar ağırlıklı olarak İstanbul'la sınırlı kalmıştır. Bu uygulamaların yapılması kadın eğitiminde bulunan açığı kapatmaya yeterli gelmediğinden dolayı özellikle II. Meşrutiyetle birlikte resmi eğitim öğretim kurumlarının yanında özel öğretim kurumları vasıtasıyla kapatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Çalışmamızın ana konusu olan Bilgi Yurdu' da Kadınların eğitim öğretim seviyelerinin yükseltilmesi ve kadınların bir meslek sahibi olmaları konusunda faaliyet gösteren, uygulamalarında birçok ilki barından bir kurum olarak faaliyette bulunmuştur. Bilgi Yurdu gerek kendisi gerekse uygulamış olduğu eğitim programları açısından o dönem için kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve kadınların mesleki eğitim alarak kendilerini gerçekleştirmeleri yönünde ilk açılan kurumlardan ve öncülerinden birisidir. Bilgi Yurdu yetkili resmi makamlar olan Maarif Nazırlığı, Evkaf Nezareti ve Askeri kuruluşların yanı sıra Türk Yurdu gibi sivil Toplum kurumlarının desteğini aldığı görülmüştür. Uygulamış olduğu eğitim programında 50 tür ders bulundurması çok sayıda öğretmenin istihdamı açısından önemlidir. Ülkemizde eğitim öğretim kurumlarında uygulanan seviye gruplarının ilk uygulama örneklerinin görüldüğü Bilgi Yurdu'nda seviyeye göre öğretim yapılması derslere katılımı artırmış ve istenilen verimin elde edildiği istatistiki verilerinden anlaşılmaktadır. Bilgi Yurdu'nun ücretli bir kurum olmasına rağmen özellikle kadınlar açısından elzem olan okuma yazma, çocuk bakımı ve çocuk eğitimi konularda ücretsiz uygulamaları kadın eğitimine vermiş oldukları önemi göstermektedir. Eğitim programlarını resmi eğitim kurumları eğitim programlarına göre uyarlamaları ders içeriklerinin aynı olmasına dikkat etmeleri Öğretim yöntemi konusunda farklı yöntemler uygulansa da Maarif nezareti ile

eşgüdüm içinde çalıştığını göstermektedir. Hazırlık, orta ve yüksek sınıflarında konular anlatırken öğrenciye görelilik ilkesi, yakından uzağa ilkesi, bilinenden bilinmeyen ilkesi, nesnellik ve açıklık ilkesi, somuttan soyuta ilkesi, yakın çevreden uzak çevreye ilkesi ve hayatilik ilkelerine uygun hareket edildiği görülmüştür. Bilgi Yurdu o dönem sınavla öğrenci alan resmi okullar içinde öğrenciler yetiştirmiştir. Burada eğitim olarak sınavda başarısız olan bir kadın olmamıştır. Bir diğer önemli uygulamaları ise her ne kadar ücretli bir kurum olmalarına rağmen bütün şehit aileleri ve yakınlarına bütün dersleri ücretsiz vermesi ve mesleki kurslarla bu kadınların meslek hayatına öncelikle atılmalarını sağlamış olmasıdır. Bilgi Yurdu Faaliyetlerine bakıldığında ise Bilgi Yurdu Işığ (1-12. Sayı arası) ve Bilgi Yurdu Mecmuası (13-17. sayı arası) vasıtasıyla kadın eğitimi konusunda daha fazla kadını bilgilendirmiş olmalarıdır. Bilgi Yurdu işletmelerle işbirliği yaparak kadınların istihdamı konusunda girişimlerde bulunmuştur. Açıcılık kursu faaliyeti ise kadınların hem sağlık bilgisi konusunda kendilerini yetiştirmeleri hem de bu alanda istihdamlarına yönelik yapılan en büyük hizmettir. Türk Eğitim Tarihi açısından bakıldığında Bilgi Yurdu'nun, kadınların hangi mesleği yapsam acaba? Sorusuna yönelik hazırlanması amaç edildiği meslek bülteni oluşturma çabası günümüzde de önem arz eden mesleki rehberlik konusunda yapılan ilk uygulamalar olarak değerlendirilebiliriz. Bilgi Yurdu'nun iki yıl gibi kısa bir zaman içinde kadın eğitimi konusunda ülkemiz kadınlarına başta okuma yazma üzere mesleki eğitim-meslek edindirme konusunda yararlı faaliyetlerde bulunduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Edip (1917). Teşekkürat-ı aleniye. *Bilgi Yurdu Işığı*. 1(1), 13-16.
- Akyüz, Y. (2020). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Berktaş, F.(1994). *Türkiye’de kadın hareketi tarihsel bir deneyim. Kadın Hareketinin Kurumlaşması fırsatlar ve Risko- lar*. (Çev: Meral Akkent). İstanbul: Metis yayınları.
- Bilgi Yurdu (1917). Kadınlık şunu. *Bilgi Yurdu Işığı*. 6(1), 91-93.
- Bilgi Yurdu (1917). Kadınlar için mühim bir müsabaka. *Bilgi Yurdu Işığı*. 4(1), 77.
- Bilgi Yurdu (1918). Bilgi yurdu ders cetveli. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 233.
- Bilgi Yurdu (1918). Bilgi yurdu ders programı. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 233-250.
- Bilgi Yurdu (1918). Bilgi yurdu hakkında bir istatistik. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 228-231.
- Bilgi Yurdu (1918). Çocuk hıfzıssıhhası dersi. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 253.
- Bilgi Yurdu (1918). Meccani dersler. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 253-254.
- Bilgi Yurdu (1918). Muallimlik ehliyetname dersleri. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 250-251.
- Bilgi Yurdu (1918). Pedagoji ve usulü tedris dersleri. *Bilgi Yurdu Işığı*. 15(2), 252-253.
- Bilgi Yurdu Işığı (1917). Bir ifade. *Bilgi Yurdu Işığı*. 1(1), 1-2.
- Corbin, J., ve Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Erdem, Y.T. (2013). *II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e kızların eğitimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Karagöz, S., ve Şanal, M. (2015). İkinci Meşrutiyet dönemi kadın gözüyle kadın eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(39). 679, 680, 681.
- Karadağ, R. (2014). Okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığı konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlere dayalı analizi: YÖK ve proquest veri tabanları örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(35) , 1-17. DOI: 10.9779/PUJE619.
- Kıral, B . (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15) , 170-189.
- Koçer, H.A. (1972). Türkiye’de kadın eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 5(1), 81-124.
- Kurnaz, Ş.(1992). Cumhuriyet öncesinde Türk kadını. İstanbul: MEB basımevi.
- Kurnaz, Ş.(1999). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e kadınların eğitimi, *Milli Eğitim*, 143(1), 99-111.
- Macit Şevket (1917). Bilgi yurdu nedir? *Bilgi Yurdu Işığı*. 1(1), 3-6.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

Throughout the history, human beings have endeavored to fulfill different roles and duties within the social and cultural structure of the society. Philosophical, social, economic changes and developments which occur in every period of history, especially revealed the necessity and importance of women's education. From the 16th century, the French Revolution and the Industrial Revolution showed that it is important for the future of countries to benefit from the existing educational institutions at the same rate as men for women in terms of equality and freedom. The Ottoman Empire, especially since the Tanzimat period, closely followed the developments in women's education, which started in contemporary western countries, and accordingly the developments, high school seniors, sultans, female teachers' school and "inas darülfünun" (Girls University) for women was constructed. In addition, periodical publications, associations and private education institutions have carried out activities for women's education. "Bilgi Yurdu", the first private education institution for women's education, took place in these institutions.

Method

In this study, document analysis, which is one of the qualitative research methods, is carried out and the introduction, purpose, education program, course contents, teaching methods and other activities of "Bilgi Yurdu" are discussed.

Findings, Conclusion and Discussion

Bilgi Yurdu was one of the first institutions and pioneers to increase the education level of women and for them to realize themselves by receiving vocational training, both for itself and for the training programs it implemented. Among "Bilgi Yurdu Activities", it informed more women about women's education, made initiatives in cooperation with businesses and gave a training course on cooking through "Bilgi Yurdu Işığı (1-12. Issues) and "Bilgi Yurdu Journal (13-17 issues). Among these activities, "Bilgi Yurdu" was the first institution to work on vocational guidance, which is still important today.

"Bilgi Yurdu" was defined by the "Bilgi Yurdu Delegation" as "a house where lessons are given to housewives, teachers, women who cannot attend school or who partially attend school and have interrupted their education and in short, all forward-minded ladies who want to promote." "Bilgi Yurdu" explained the purpose of its establishment as "an institution that was opened to come to the rescue of femininity, which was neglected in our country until recently and thus abandoned in ignorance, and to pursue and work in their education, science and ingenuity as much as possible".

The desire of women to education against ignorance caught the attention of Ahmet Edip. The aims of the "Bilgi Yurdu" and the training programs to be implemented were prepared and presented to the Minister of Education Şükrü Bey, who spent most of his work on women's education since he was appointed as a minister. This initiative was appreciated by Şükrü Bey and "Bilgi Yurdu" was opened as soon as he ordered it to be encouraged. It was stated that teaching was also carried out with one person in the "Bilgi Yurdu" within the conditions, and lessons were taught from morning to evening every day of the week. It was also stated that classes were held on Fridays, which was a public holiday. The women were also informed that night classes would be held in the future. It was observed that the educators working in the "Bilgi Yurdu" were experts in their fields. As the author of the journal, Ahmet Edip, Macid Şevket, Halide Edip (Adivar), Doctor Nureddin Ruhi, Güzide Hanım, Doctor Hayri Ömer, Şukufe Nihal, Muallim Tahsin Nejat, Asım Nihat, Cahit Şevket, Muslihiddin Adil Bey, Kemal Bey, İskender Fahreddin, Afet Şevki, Painter Ali Rıza, Seraceddin Bey, Seniha Cemal and Fuad Hulusi were assigned.

It was seen in the education program implemented by the "Bilgi Yurdu", where the courses suitable for the education programs of the official primary, high school, yüksek (ali) degree schools were given in the "Bilgi Yurdu". Lessons were given as five, three, two and one hours a week, depending on the type of them. Among the biggest contributions to the education of women, it was shown in the statistics that "Bilgi Yurdu" gave literacy (elif ba and qiraat) to those free of charge who could not read and write, it was also stated that there was a separate private tutoring in the "Bilgi Yurdu" for teaching reading and writing. It was stated that any science, science and language courses other than these courses would be given in the "Bilgi Yurdu" if desired.

In addition to these lessons, many lessons were given together as a group or class as shown below. Those who took more than one course received a 10 percent discount for the second course, and those who took more than two courses were given a 20 percent discount for other courses. "Bilgi Yurdu" opened its classes with 84 students on July 1, 1332 (1916) and started its classes and this number increased to 200 in the first year, 250 in the second year and even 300 with some courses. There were always 20-30 women in literacy classes opened free of charge by the "Bilgi Yurdu", and these women

were successful in writing and reading a simple recitation book within two months. After the literacy stage, they moved to the primary classes called preparatory classes for the courses they would take. Thus, “Bilgi Yurdu” taught reading and writing to 450 women in the first year. Although “Bilgi Yurdu” was a paid institution, it’s free of charge practices on literacy, childcare and child education, which were essential especially for women, show the importance they gave to women’s education. The fact that they adapted their education programs according to the educational programs of the official education institutions and paid attention to the same course content shows that they worked in coordination with the Ministry of Education, although different methods were used in the teaching method.

It was observed that the principle of appropriateness of level of the student, the principle of from nearness to farness in term of time and environment, the principle of from the unknown to known, the principle of objectivity and openness, the principle of concrete to abstract, and the principles of appropriateness for real life were observed while explaining the subjects in the preparatory, middle and high classes. “Bilgi Yurdu” educated students in official schools that accepted students with an exam in that semester. No women who were trained here failed in the exams. Another important application was that, although it was a paid institution, it gave all the lessons to all the families of martyrs and their relatives free of charge and provided these women to enter their professional life thanks to vocational courses.

From the perspective of Turkish Education History, we can consider “Bilgi Yurdu”’s efforts to create a profession bulletin, which was aimed to be prepared for the question what job should I do?, as the first practices in vocational guidance, which are still important today. It was understood that “Bilgi Yurdu” carried out beneficial activities, especially literacy in the field of women’s education in terms of vocational education and training.